

Մ Մ Ք Բ ՄՏԵՐԻՄ ԺՈՂՈՎՐԳԵԱՆ

Ըարածը երկու անգամ
կը հրատարակուի :
Ստորագրութեան տեղն
է իմամ Ալի խան վա-
րի յարկը թիւ 13 :

Տարեկան գինն է կանխիկ
դուռ 100 :
Դուրսերէն բաժանորդ
եղողները փոստային
ծախքը վճարելու են :

ՄԱՅԻՍ 31

Գ. ՏԱՐԻ 1863

ԹԻՒ 16—17

Սահմանադրութեան Գ. Տարեդար-
ձին ստորագրութիւնը, ըստ որում խիստ
չափ Հայ մտերմաց իրաւամբ հետա-
քըքրական նիւթ մը ըլլալուն համար,
ըստ բաղմամբիւ բարեկամաց առաջար-
կութեան, յատուկ տետրակի մը մէջ,
խօսուած ատենախօսութիւնները՝ եր-
զուած երգերը՝ բովանդակ նկարագրու-
թիւնը՝ պիտի հրատարակենք, եւ մէկ
մասն արդէն մամուլի տակ է. միայն
մէկ երգով մը մեր խօսած ատենախօ-
թիւնը մասնաւոր կերպով խնդրուած ու
հրամայուած ըլլալուն համար՝ ահա հոս
կը դնենք :

ՅԱՂԱԳՍ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Տեսարք իմ.

Ներքին է ինձ արդեօք ազաչել ձեզ
որ ձեր պատուական ունկնդրութիւնն
ինձի քանի մը վայրկեան շնորհէք :

Ան որ պիտի ըսեմ ճարտարխօսու-
թեան սեթեւեթովը՝ կողուած սն փա-
ռաւոր ատենախօսութիւններէն չէ որոնք
հին եւ նոր ազգաց ատենակալաց բեմե-
րը կը թնդացնեն, բաղմամբիւ ունկն-
դրաց ականջներն եւ ուշք միանդամայն

կը մոզեն, խորին քաղաքական տեսու-
թիւններէ կը բղխեն, ազգերու ապա-
դաններկայի մէջ կը ցուցնեն, ներկայն
մինչեւ հեռաւոր ապագաներ կը տանին,
եւ այնպէս միտքեր գրաւելէ եւ ոգիներ
շարժելէ ետքը, կայթիւններու եւ դուի-
մանց հարկը կ'ընդունին, ու վերջապէս
պարբերական թերթերու թեւերովը
փայլատականց նման երկրիս մէկ ծայ-
րէն միւս ծայրն 'ի լուր եւ 'ի զարմացումն
այլալեզու ազգաց կ'ընթանան յաւիտե-
նական յիշատակ հանճարոյն որ զանոնք
խօսեցաւ : Այսպիսի փառաւոր ատենա-
խօսութիւն մը կարծեմ ինչ չէք սպասեր,
Տեսարք, այնպէս չէ :

Բայց մտիկ ըրէք, ան որ պիտի ը-
սեմ, արդարեւ համառօտ եւ հասարակ
խորհրդածութիւն մըն է. բայց ներե-
ցէք որ ըսեմ, թէպէտ հասարակ, սա-
կայն ան փառաւոր ատենախօսութիւն
ներէն ոչինչ նուազ ազդու է, ազդու՝
ձեզի համար քանզի ձեզի ձեր սրտերուն
միայն հասկնալի է իմ լեզուս, ազդու
դարձեալ, քանզի պարզ եւ անպաճոյճ
տեսութենէ մը եւ եւս աւելի անպա-
ճոյճ զգացումէ կը բղխէ. զգացումն խն-
դակցութեան եւ երախտագիտութեան :

խնդակցութեան՝ առ աղքատ, եւ երախտագիտութեան՝ առ բարձր հովանաւորութիւնն առատագութեամբ Ապրիլ Ազիլ կայսեր. որ իր բարձր շնորհամբն եւ մեր այսօրուան ուրախութեան թոյլտուութիւն ընելովը մեզ ազգովին իրեն երախտագէտ կ'ընէ :

Չեմ գիտեր ինչու համար, այնպիսի խանդ մը կ'ըզգամ որ կը փափաքէի թէ բոլոր Աղքեր իմ այսօրուան խորհրդածութիւնտ մտիկ ընէին : Բայց ինչու երկայն խօսքերով ձեզ յոգնեցնեմ, ձեր այսօրուան օրն՝ ամենէն պատուական օրերէն մէկն է, ուստի բուն նիւթիս դամ :

Արդարեւ, Տեարք, այս օրուան մեր հանգէսը պատուական է, բայց աւելի պատուական անոր պատճառն է : Պատճառ մը՝ որոյ արդիւնքն են աշխարհիս մէջ եղած ամենէն երեւելի բաներ. եւ զոր Աստուած ամեն բանէ աւելի կը սիրէ, եւ բոլոր երկպառակութիւններ, դժտութիւններ անոր վարձք տուած է. վերջապէս առ պատճառն աշխարհիս արքայութիւնն է, ինչպէս որ երկպառակութիւնն ու դժտութիւնը նոյն աշխարհիս դժոխքն են : Այլ չեմ հասկցուցաւ թէ միութեան վրայ խօսիլ կ'ուզեմ : Այո՛, Տեարք իմ, մեզ այսօր հոս ժողովովը միութեան ոգին է :

Երկու տեսակ միութիւն կայ. մէյ մը՝ նիւթական միութիւն, որ շատ մը միութեանց հաւաքումէն յառաջ կուգայ : Արդարեւ առ միութիւնն ալ զօրաւոր է, բայց ոչ այնչափ՝ որչափ անբարոյական միութիւնը որ նիւթականին վրայ մտաւոր զօրութիւն ալ կը յաւելու : Առ բարոյական միութեան մէջ ուրիշ քանի մը միութիւններ կը բովանդակուին, միութիւն գաղափարի, միութիւն ոգւոյ, միութիւն նպատակի, ասոնց հարկաւ կը հետեւի թուական միութիւնը, որուն մէկ փոքր օրինակն ահա այսօր ունինք : Նիւթական միութիւնը այնչափ զօրաւոր կ'ըլլայ, որչափ բարոյ-

յականը զօրաւոր է : Բարոյականն ալ այնչափ զօրաւոր է որչափ վերը յիշուած երեք միութիւնները՝ գաղափարի, ոգւոյ եւ նպատակի, միացեալ կը գտնուին : Գաղափարի միութիւնը ոգւոյ միութիւնը կը ծնանի, ոգւոյ միութիւնը կը մղէ նպատակի միութեան, եւ արդիւնքը այն կապն է որ յաւիտենական կ'ընէ բարոյական միութիւնը : Այսպէս կապուած միութիւնն է որով այսօրուան օրս մեծամեծ ազգեր հսկայաբար աշխարհիս վրայ կը թագաւորեն :

Այսօր չեմ հասկցուցաւ թէ ինչ է միութիւնը. ես իմ տկար խեղճ միութիւնն իր պարզ նիւթերուն լուծեցի. թերեւս աւելի սուր միտքերու հալոցին մէջ ան նիւթերուն ամեն մէկը աւելի պարզ լուծում մը պիտի գտնէ : Ինձի կը ֆնայ հիմա քիչ մը աւելի յառաջ երթալ. միութեան բնականութիւնն ընելով ցուցնել թէ որն է միութեան կենսական զօրութիւնը որ անոր շնչաւոր եւ իմացական դործողութիւնները յառաջ կը բերէ, կ'աճեցնէ եւ կը պահէ :

Բարոյական միութիւն բուսածը երեք սկզբունք ունի, առանց որոց միութիւնը մտածել անգամ անհնարին է, ինչպէս որ առանց մարտողութեան, արեան չրջանի եւ շնչառութեան, որոնք կենդանական անտեսութեան երեք ըսկըզբունքներն են, կենդանական կեանք մը մտածել անհնարին է :

Բարոյական միութեան երեք սկզբունքներն են՝ ազատութիւն, շահ եւ գլուխ : Ազատութիւնը միութեան առաջին տարրն է, անոր մէջ եւ առաջին միութեան կեանքը պիտի սկսի : Աստի իբրեւ սկզբունք կրնամ դնել նախ թէ՛ ուր որ ազատութիւն չկայ, հոն միութիւն չի կրնար ծնանիլ. երկրորդ թէ՛ ուր աւելի է ազատութիւնը, հոն միութիւնն աւելի կատարեալ է : Ար ազգերու մէջ աւելի միութիւն կայ, ոչ ապաքէն անոնց որ աւելի ազատ են. ազատութիւնն զմարդիկ կը մղէ միութեան

կրնայ ալ ըլլալ որ անձնականին հետ քիչ շատ հասարակաց օգուտ մ'ալ նըկատեն : Առջի դէպքին մէջ միութիւնը կոյր է , երկրորդին մէջ բանաւոր եւ խոհուն : Ասոր շատ ընտանի եւ սովորական , բայց կարեւոր օրինակ մը բերեմ : Մարդիկ կ'ամուսնանան , բայց ամուսնութեան մէջ կրնայ մէկը լոկ իր անձնական շահուն կէտէն ճամբայ ելլել , նպատակ իր հանգիստը կամ աստորժակն ընել , ասանկ մէկը ինչ կ'ընէ . նախ իր ընտրած ընկերը իր ներկայ վիճակին , իր անձին եւ աստորժակներուն յարմար կ'ընտրէ . այսպէս ընտրելէն ետքն ալ անիկա դարձեալ իրեն համար միայն կը դորձածէ , եւ եթէ դաւ կրնէր ունենայ , անոնք ալ դարձեալ իր անձին համար են . կը կարծէ թէ ընտանեկան խումբին մէջ ամենն իրեն ներկային ծառայելու համար է , ինք անոնց ապագային ծառայելու համար չէ , եւ եթէ անոնք քիչ շատ աղէկ ներկայ մը ունին , անոր ներկային շնորհուն է , բայց մարդ այսպէս իր էջն ալ կը դարձանէ , քանզի վրան պիտի հեծնէ , կամ հաւին կերակուր կուտայ , քանզի հաւկիթ պիտի ածէ : Բայց ենթադրենք թէ մէկը կ'ամուսնանայ ոչ իր անձին որ եւ իցէ մէկ աստորժակն համար միայն , այլ եւ մանաւանդ իրեն սերունդ մը պատրաստելու եւ աշխարհի յիշատակ մը թող տալու համար կ'ամուսնանայ : Ահա հոս սկսաւ բանաւոր ամուսնութիւնը : Այսպէս ամուսնացող մը ինչ կ'ընէ . ան ալ իրեն ընկեր մը կ'ընտրէ , բայց նախ իր ապագայ սերունդը , անոնց ունենալու բնական , մտաւոր եւ բարոյական յատկութիւնները , ան յատկութիւններուն ալ մտաւոր եւ հեռաւոր ապագայ աղդեցութիւններն ու արդիւնքը մտքին մէջ յղոնալէ ետքը , ամուսնոյ մը ընտրութեանը կ'ելլէ : Ձեզի կը թողում մտածել թէ այսպիսի մէկու մը իր ընկերին եւ զաւկներուն վրայ ունենալու համար , անոնց հետ յարաբերութիւնը ,

վարմունքը եւ խնամքը ինչպէս հարկ է որ ըլլայ : Ձեր ունկնդրութեան ներքո զամուսնութեամբը չղեղձանելու համար չեմ ուզեր երկայն ընել ճառս . ուստի եւ շահու վրայ ալ ըսածս բաւական համարելով , ձեզի կը թողում մտածել թէ շահու մէջ միմեկ անձը կամ անձին անդին աւելի ընդհանուր տեսութիւն ունենալուն մէջ ինչ մեծ տարբերութիւն կայ : Միմեկ անձին շահու դիմամբ եւ զամ միութիւնը , իր ետեւէն թշուառութիւն կամ ոչինչ թողլով , իր անձին հետ դուրսէն աւելի առաջ կը վերջանայ . ուր հասարակաց շահուն տեսութեամբը եղած միութիւնը , մշտնջենաւորութիւն , անմահութիւն եւ երջանկութիւն է :

Միութեան երրորդ հարկաւոր տարրը դուին է : Ինչպէս որ առանց ազատութեան եւ շահու միութիւն չկրնար մտածուիլ , ասանկ ալ առանց դիտոյ յարատեւ միութիւն չի կրնար մտածուիլ : Աս երեք տարրները միութեան կեանքը կազմող ժամանակին հետ այլ եւ այլ յարաբերութիւն ունին : Ազատութիւնը միութեան արդանդն է , անոր մէջ է որ միութիւնն իր գոյութեան սկիզբը կ'առնէ : Շահը միութիւնը կը ծնանի , անոր կեանքն է . իսկ դուինը միութեան տեսողութիւնը կ'ապահովէ : Շահը ընութիւն մը ունի որ շուտով կերպարանափոխ կ'ըլլայ . ընութեան մէջ քանի մը նիւթերու կը նմանի , որոնք միմեկը իրմէն բարեխառնութեանը մէջ եղած դոյզն փոփոխութենէ մը իրենց արտաքին որպիսութիւնը կը փոխեն . մերթ կը խառնան , մերթ կ'անգայտան , ան կամ կը լուծուին , մերթ շոգի կը դառնան եւ կը ցնդին : Գլուխ բտւած բանը՝ որուն ինչ ըլլալը հիմա պիտի բացատրենք , շահուն հաստատութիւն տալով , միութիւնն ալ կայուն եւ մնայուն կ'ընէ : Բայց ներքեցէ հարցմանս , դուին ըսելով ինչ կ'իմանանք : Թերեւս կարծուեցաւ թէ դուին ըսելով իշխան , վարիչ , կառավար կ'իմանանք : Արդարեւ

չենք ուրանար թէ ասանք խիստ կարեւոր եւ միութեան մարմնոյն մէջ էական մաս չեն . բայց ըստ իս իշխանութիւն , կառավարութիւն կամ վարչութիւն , ոչ այնչափ զլուխ են որչափ այնպիսի անդամներ որոնք մարմինը շարժման եւ յարաբերութեան մէջ կը գնեն , ինչպէս մկանունք , ջիղեր , ձեռուններ , ոտուններ : Ի՞նչ է ուրեմն գլուխը , միութեան գլուխը , Տեալք իմ , ան է որուն դուք այսօր հոս հանդէսը կը կատարէք . միութեան գլուխը օրէնքն է : Աւրեմն որ եւ իցէ բարոյական միութիւն մը որ օրէնք չունի յարդի մշտնջերու գէղ մըն է որ թեթեւ շունչէ մը կրնայ ցրուիլ . ուստի եւ ան ազգերը կամ ընկերութիւնները որ առանց օրինաց երեւցան , բարոյական մարմիններ չէին . անոնք միութեան կամ ընկերութեան մը պատիր երեւոյթը մինակ ունէին . անոնք մարդակըսուելու անգամարժանի չէին , անոնց հազիւ ծախ հոս անունը կրնամ տալ , որ միջնորդին մէջ աստղի մը վայր կենական ցոյցն ընելով կը մարի . մինչ օրէնք ունեցող ընկերութիւններ մէն մի հաստատուն աստղեր են որոնք յաւիտենական թաղաւորներու նման հաստատութեան մէջ իրենց աթոռը դրած կը տեւեն եւ անոնց տեւողութեանը վախճան չկայ :

Հոս խօսքս պիտի գլխաւորեմ . աղէկ մտիկ ըրէք , Տեալք իմ : Աղէկ մտիկ ըրէք , կ'ըսեմ , քանզի ինչ որ հիմա պիտի ըսեմ , մինչեւ հիմա գրած սկզբունքներու հաստատութիւնն եւ միանգամայն բացատրութիւնն է :

Այս օրուան օրս բոլոր Հայոց ազգը միացած է . մենք հոս հազիւ քանի մը հազար հոգի ենք . բայց ինձի այնպէս կը թուի թէ այս օրուան օրս Ազգին մէջ շատ քիչ մարդ կայ որ սրտով մեզի հետ չըլլայ , թէպէտ այլ եւ այլ պատճառներով հոս գտնուելու յարդիւրած են : Արդեօք պիտի վշտանա՞ք կամ թէ պիտի զարմանա՞ք եթէ ըսելու ըլլամ թէ

Հայոց ազգն իր երկայն պատմութեանը բոլոր դարերուն մէջ այսպիսի միութեան հոգի մը չցցուց : Բայց ի՞նչ է այս միութեան պատճառը . այս միութեան պատճառն ան է որ , ինչպէս որ բացատրեցի , միութեան ան երեք տարրներն ալ մէկ տեղ եկած են : Ահա ձեզի համառօտ պատմութիւն մը :

Օսմանեան հզօր պետութեան մէջ ազատութեան սկզբունքը մտաւ . բըռնութիւնն ու ահարկութիւնը վերցաւ . ամեն միտք իր գաղափարին , ոգւոյն եւ նպատակին ընկերները սկսաւ փրնտուել եւ գտաւ . սկսանք իրարու հետ խօսիլ , սկսանք նաեւ անանկ բաներու վրայ գրել , որոնք մտածել անգամ առաջ մեզի արդիւրած էր . ուղեցինք միանալ բայց միանալու համար շահ տեսնել հարկ էր : Բնութիւնը թէ լուսաւորութիւնը չեմ գիտեր , մեզի մեծ շահ մը ցուցուց , այն է հասարակաց շահը . ապագան մտածեցինք , վերջապէս տեսանք որ մենք միմեկ մեզի համար չենք , այլ մենք եւս . քիմներուն համար ալ ենք . իսկոյն մեր միութիւնը , ոչ առջի ատեններուն պէս նիւթական միութիւնը , այլ բարոյական միութիւնը ազատութեան մէջ յղանալով ծնաւ : Այն սկիզբը որ մեզի հասարակաց շահը ցուցուց , ինչպէս ըսի , բնութիւնը թէ լուսաւորութիւնը չեմ գիտեր , մեզի սա ալ իմացուց թէ միութիւնն առանց դիմաց ոչինչ է . ուստի օրէնք , Սահմանադրութիւն ինքրեցինք : Օսմանեան կառավարութիւնը որ այս դուրս մէջ օրէնք սիրող , օրինաց բոլոր յարդը ճանչցող կառավարութիւն մըն է , մեր աղաչանքը , թախանձանքը , վեճերը , կռիւները մտիկ ընելու չձանձրացաւ , իր արդէն չնորհած բարձր արտօնութեանը համեմատ մեր խնդիրքը կատարելով , մեր օգոստոսական ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏԻԼ ԱԶԻԶ Կայսեր բարձր հաճութեամբ մեր Սահմանադրութիւնը մեզի շնորհեց : Մեր միութիւնը կատարեալ է .

դաւ միութիւն մը որուն հոս մենք մէկ
զգայի պատկերը կը ներկայացնենք . եւ
եկած ենք որ մեր Օգոստափառ Տերոյը

մեր շնորհակալութիւնն յայտնենք :
Երգենք ուրեմն անոր պատուոյն համար
շինուած մեր ազգային երգերը :

Ի ՆԵՆԴԻՍԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՍՌԻՐԵԳՈՒԹՆ ՄԵՐ ԿԱՅՈՐ

ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏԻԻԼ ԱԶԻԶ ԻԱՆ

ԵՒ

ՏԱՐԵԴԱՐԶԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՂԵՐԶ

Փարատեցու երկնից կապոյտ՝

Աչն Անմահին ակնարկեաց .

Յառին Հայկայ սերունդք ընդ փոյթ

Հընչել նըւադաօրհնութեանց :

Խրախոյս Հայկազունք .

Յաւերժ փրկութիւն .

Օ՛ն երգենք , մանկունք

Սահմանադրութիւն :

Ճամանակին 'ի խոր յատակ

Սրբունքն Հայոց սուգեցան .

Լռեաց ողբոց դառն աղաղակ ,

Սըգոյ՝ ծիծաղն առ փոխան :

Խրախոյս Հայկազունք .

Յաւերժ փրկութիւն .

Օ՛ն երգենք մանկունք

Սահմանադրութիւն :

Ամեն էին սրտեր թափուր ,

Ճակատն՝ յամթ ազգութեան .

Քա՛ւ . նուաղեալ ժայթքեաց հուր ,

Անյոյսք յանկարծ Հայքն յարեան :

Խրախոյս Հայկազունք .

Յաւերժ փրկութիւն ,

Օ՛ն երգենք մանկունք

Սահմանադրութիւն :

Որ 'ի կամարն աստեղազարդ .

Հզօր բազմիս ինքնիշխան ,

Մեզ տուողին շնորհացն առատ

Զաւուրս հայցեմք տո՛ւր երկայն :

Խորին մաղթանաց

Ուղերձ միաձայն ,

Սա Պետն Օսմանեանց

Ապտիւլ Աղիզ Խան :

ԵՐԳԵԱԼ Ի ԴԻՄԱՅ

Ա . ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՊԱՐԱՆԻ

1863 Մայիս 26

ՍՏԱԿԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Տէս ԹԻւ 44—45 .

— Այո :

— Գրեգոր Պօղոսին չափ հարուստ չէ . ասկէց ուրիշ յանցանք ունի :

— Ոչ :

— Այո ամուսնութիւնը քեզմէ աւելի աղքատաց կ'վերաբերի . քեզմէ աւելի անոր գործը չէ՞ արդեօք :

— Այո :

— Որպէս զի ամուսնութիւն մը բարի ըլլայ , հարկաւոր չէ՞ արդեօք որ ամուսնինք զիրար սիրեն , յարգեն և փոխադարձաբար զիրար բռնեն :

— Անշուշտ :

— Իսկուհին զԳրեգորը կ'սիրէ , իրաւունք ունի . արդեօք կ'սիրէ և կ'յարգէ՞ զՊօղոս :

— Կամաց կամաց այն ալ կ'ըլլայ :

— Անանկ էնէ , յարգանքը և սէրը դաւու վրայ են : Ի՞նչ , քիչ մը աւելի հարուստ փեսայ մը ունենալու համար , քու կամքդ աղքատաց օրինաւոր կամքէն առաջ կուզես տանիլ : Անկա այր մը կուզէ ըստ սրտի իւրում , և անոր այր մը կ'ցուցունես ըստ ագահութեան քում : Միտքդ բեր Մկրտիչ , որ լաւ է Գողթնի մէջ քան Կարսառ-Թիւն :

— Վերջապէս որպէս զի ընտանիք մը երջանիկ ըլլայ պէտք է որ Աստուած զանիկայ օրհնէ , և որպէս զի Աստուած օրհնէ զամուսնինք , պէտք է որ անոնք աղօթքով անոր հետեան :

— Արդ քու փեսացուդ՝ Աստուծոյ խորհուրդ հարցունց , և այս նոր մանեղք վիճակին մէջ Անոր ծառայելու նպատակաւ ուզէց աղքատի : Գիտե՞ս ինչու համար աղքատաց հետ ամուսնանալու կ'յորդորուի . իրեն չափ հարուստ աղքատաց մէջ մերժուելով ուր երկիրներովը կ'յուսայ , քու հաւանութիւնդ և Իսկուհիին ձեռքը գնէ : Անկէց ետև այս բանը քեզի ընդունելի կրնար ըլլալ եթէ Պօղոս այդչափ հարուստ չըլլար : Այն ատեն

պիտի ըսէիր . ստահակ տղայ մըն է , չեմ ուզեր որ աղքատի առնէ : Աստուած պիտի պատժէ զքեզ Մկրտիչ , և պիտի պատժէ այն բարի աղքատովդ զոր դու կը զօհես ստակին :

— Ասանկով ուրեմն չես ուզեր որ հայր մը ջանայ զաւակունքը հարուստ մարդոց տալ :

— Ամենևին այդպէս չեմ մտածեր : Գիտեմ որ ամուսնութիւնը ծանր պարտքեր կ'գնէ մարդուս վրայ , և կուզեմ որ հայր մը ասոր պէտք եղած միջոցները հայթայթէ մինչև անգամ հարուստ տեղեր տայ : Բայց ամենէն յառաջ կուզեմ որ հայր մը իրեն փեսացուներուն վրայ բարի վարք , կրօնական զգացմունքներ և աշխատութեան սովորութիւն փնտռէ : Գու հարուստ բայց ստահակ Պօղոսը կուզես , ես աղքատ մը ստահակ Պօղոսէն նախամեծար կ'համարեմ : Քարոզս Մկրտիչին օգուտ մը չընէր , առապարելով զիս հոն թողուց որպէս զի երթայ շահաւէտ գործ ըսածը լմցունէ և խօսելով կորսուած ժամանակը վաստակի : Իսկուհիին մեղաքսեայ զգեստներ , ոսկի մանեակներ , բարակ բանուած զլեւանոցներ հաղցուցին : Ի՞նչ պէս երջանիկ պիտի չըլլայ . սակայն տըրտում էր . հազիւ թէ իրեն ցուցուցած պերճութիւնը անոր չքմանց վրայ ժպիտ մը կ'բերէին : Մեծ աղաղակ , ուրախութիւն և խնջոյքներ եղան հարսնիքին :

— Տարի ու կէս վերջը դարձեալ Մկրտիչին հանդիպեցայ : Այս անգամ մտախորհ և յոգնած էր յոյժ : « Ո՛հ , ըսաւ ինձի , ինչպէ՞ս քեզի մօտիկ չըրի և միտքս չիփխեցի , երբոր աղքատ կարգելու ատեն այնպիսի խելացի խրատներ տուիր ինձի : Տունէն կուգամ և տեսածիս վրայ սիրտս ելաւ :

— Ի՞նչ , Պօղոս փեսայդ իրեն ըսածին պէս , երեսուն արտավար տեղ չունի՞ մի : Իմ և Իսկուհիին գուշակութիւնները կատարուեցան արդեօք :

— Աւագ , իրաւ գուշակեցիր : Ա

ամանութենէն մինչև մէկ քանի ամիս ետքը, Պօղոս և իւր ընտանիքը աղջկանս հետ ամենայն սիրով կ'վարուէին, կարծես թէ զայն իրենց տունը ունենալուն վրայ կ'հպարտանային, ինչ որ ուզեր նէ չըսած կրնէին. բայց իրաւ ալ է որ աղջկը անիրաւ և անօգուտ բան մը չէր ուզեր: Պօղոսն ալ փոխուած կերևար: Կամաց կամաց ամէն բան փոխուեցաւ: Աղջկանս հասկցուցին որ հարուստ չէր և պէտք էր որ իւր օժիտը գնելու համար արհամարհանք և նախատինք կրելու համբերէ: Պօղոս իւր խաղի և զինեւան ընկերները նորէն գտեր, և իւր ստահակ ընտելանները դարձեալ ձեռք առեր է. եթէ Խսկուհին անոր վախկոտ յանդիմանութիւն մը տայ, կ'պատասխանէ որ կնկանը ստակը չէ կերածը, թէ որ ես և կինս երթանք աղջկնիս միւլթարեմք զմեզ իբրև օտարական կ'ընդունին. և աղջկնիս ստիպուած է մէկ զի քաշուիլ և լալ և վիշտերը մեզի պատմել: Անգութ կէսուր մը ամէն օրուան ընկելը աշխատութիւնը կ'նշանէ վարձւոր ծառայի մը պէս: Այս թշուառութիւնները տանելի կրլային թէ որ մինակ այսչափը ըլլար. բայց ուրիշ խիստ թըշուառութիւններ կան կրելու: Խսկուհի բարեպաշտ է, մենք կրցածնուս չափ զինքը կրօնքի հմուտ ըրինք: Բայց իւր նոր ընտանեացը մէջ պէտք է որ աղօթքը ծածուկ ընէ. կիրակի օրը աշխատի. պատարագ չտեսնէ և ասնցմով դեռ կը յանդիմանեն զինքը բարեպաշտ ըլլալուն համար: Խսկուհի զթախիտ է, անախկալ հարստութիւնը ընդունելուն պատճառն ալ այս էր որ, կ'մտածէր թէ կրնար այն ատեն բարիք ընել: Եւ երբոր տանը սպասաւորաց անոյշ խօսքեր ընէ, զորս աշխատութեամբ կ'մաշեցնեն, և յանիրաւի կ'յանդիմանեն իբրև շողորթթ, երբոր աղքատաց ողորմութիւն տալու որ ըլլայ, շունները այն թշուառացեան վրայ կ'արձակին, որոնք եկեր հաց կ'մուրան: Արջափ դժուարին է ինձ ըսել

լը որ այս աղջկանը այսպիսի կեանք մը պատրաստեր եմ:

— Մկրտիչ, հիմա ցաւելու ատենը չէ, պէտք էր որ տանն ու ութը ամիս առաջ քեզի բաժնէրս մտիկ ընէիր, լատէ Գոհաստիւնիւն և Երջանիւնիւն քան զհարստութիւն: Հիմա ուրիշ բան չմնար քեզի բայց եթէ Աստուծմէ թողութիւն ուզել փառասիրութեանդ համար, և ունեցած վիշտերդ ապաշխարանք համարել: Պատուիրէ աղջկանդ որ խնդրէ համբերութիւն և հարցը իրեն համար և դարձ կրկանը համար: Կրօնքը միայն այդ տեսակ ցաւոյ դեղ ունի: Հիմա ըսէ ինձ աւելի աղէկ չէ՞ր ընէր եթէ աղջկըդ Գրիգորին տայիր: Բարի վարքը հարստութենէ աւելի աղէկ չէ:

— Թշուառութեանս համար կիմա նամ, և ամենեկն պիտի չմտնթարուիմ իմ զաւակս երեսուն արտավար հողի զոհելու:

Գրիգոր ամուսնացաւ խաղաղութիւնը և միաբանութիւնը որը կ'տիրեն անոր տանը մէջ ինձի մշտնջենաւոր յանդիմանութիւն մըն է: Անի իւր խնայութեամբ և աշխատութեամբ տասը տարուան մէջ ձեռք պիտի բերէ այնչափ հող, որչափ ունէր փեսացու և որչափ որ պիտի վատնէ յիմարական ծախքերով:

(Շարդ-Կապէէ)

ՅՈՍԹ ԵՒ ՄԱՐԿՐԻՏ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՅԵՐԻՍ ԱՐԱՐՈՒԱՃՍ

Այս դրոյիլը գեղեցիկ տպագրութեամբ թատերգութիւն մըն է, թարգմանեալ Ի. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՆԴՐԵԱՍԵԱՆԻ: Եր ծախուի ամէն Հայ դրածախներու քով գին 5 զուրուշ:

ԽՄԲԱԳՒՐ—ՏԵՕՐԻՆ

Ա. ՃԵՎԱՀԻՐՃԵԱՆ

Ա. ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՊԱՐԱՆ